

Recensies

ALGEMEEN

A. M. J. A. Berkvens, G. H. A. Venner, ed., *'Om daarmede vrijelijk te doen naer wil ende welgevallen'*. *Rechtshistorische opstellen aangeboden aan prof. mr. A. Fl. Gehlen* (Werken uitgegeven door het Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap XVI; Maastricht: Werkgroep Limburgse rechtsgeschiedenis, Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap. 1998, 276 blz., ISBN 90 74581 09 8).

A. Fl. Gehlen was de eerste bijzondere hoogleraar 'in de rechtsgeschiedenis van de Limburgse territoria' die vanwege het Limburgs geschied- en oudheidkundig genootschap aan de universiteit van Maastricht werd aangesteld. Daarnaast oefende hij het notarisambt uit. Bij zijn afscheid als hoogleraar in 1998 ontving hij de hier te bespreken bundel met vijftien rechtshistorische opstellen van vrienden en collegae. De redacteurs hebben deze opstellen in vijf categorieën onderverdeeld: notariële rechtsgeschiedenis, procesrecht en rechtspraak-geschiedenis, institutionele geschiedenis, moderne rechtsgeschiedenis en rechtsiconografie. De laatste categorie bevat overigens maar één bijdrage, die van Margariet Moelands (275 en 276). Zij geeft daarin een korte beschrijving van de plaat uit de *Practycke in civiele saecken* van Joost den Damhouder (Rotterdam, 1649), die tevens gebruikt is voor het kaft van de bundel.

De inhoud van de andere categorieën, die alle drie tot vier bijdragen bevatten, is zeer divers. Zo staat in de categorie institutionele geschiedenis een artikel van J. P. A. Coopmans over vrijheidsrechten in het middeleeuwse stadsrecht van 's-Herlogenbosch (141-158), één over de mislukte pogingen om te komen tot één college van gedeputeerde staten in het gewest Gelre en Zutphen (van F. Keverling Buisman, 159-188) en één over de ambtvergaderingen in het Limburgse ambt Montfort (van G. H. A. Venner, 189-210) broederlijk naast elkaar. Waarom het artikel van T. P. M. Thuis over benoemingen in de provincie Limburg in de jaren 1890 en 1891 bij de moderne rechtsgeschiedenis geplaatst is, terwijl de bijdrage van F. Stevens over de notarisopleiding in België in de negentiende en twintigste eeuw bij de notariële rechtsgeschiedenis staat, is wat onduidelijk. Het zal er wel mee te maken hebben, dat Stevens' onderwerp een directe band met de geschiedenis van het notariaat heeft. De categorie moderne rechtsgeschiedenis maakt zo de indruk van een restcategorie.

Wat betreft de lay-out van het boek valt op, dat de auteurs niet allen dezelfde regels gehanteerd hebben bij het aanhalen van bronnen en literatuur in de noten. In het ene artikel worden op dit punt de regels van het Historisch Genootschap wel gevolgd, zoals in dat van M. Oosterbosch en D. van den Auwele (9-27), in het andere niet, zoals in dat van P. L. Nève (251-274). Daarnaast is aan de namen van drie auteurs, F. Stevens, J. Monballyu en G. R. de Groot, een noot toegevoegd die aangeeft welke wetenschappelijke functie zij bekleeden (61, 75 en 211), terwijl dat bij de andere schrijvers niet het geval is. De redactie heeft de schrijvers hierin kennelijk vrijgelaten.

In zijn algemeenheid kan men stellen, dat de in de bundel opgenomen artikelen zeer leeswaardig zijn. Dat geldt met name voor het al genoemde artikel van Oosterbosch en Van den Auwele (9-27), waarin nieuwe wegen worden gezocht voor het maken van een typologie van middeleeuwse notarismerken, en voor dat van B. C. M. Jacobs, die de zogenaamde 'communicatoire procedure' voor de Staatse Raad van Brabant beschrijft. Tot nu toe is aan

deze vorm van procederen waarbij een rekest en geen dagvaarding aan de basis van de procedure ligt, weinig aandacht geschonken. Ook het artikel van Nève (251-274) is vermeldenswaard. Deze heeft zich met het beschrijven van het wetenschappelijke werk van de rechts-historicus prof. L. J. van Apeldoorn, die zich ten tijde van de bezetting nogal aangetrokken voelde tot de nationaal-socialistische ideeën ten aanzien van het recht voor de boeren, geen gemakkelijk onderwerp uitgezocht. Nève is er echter uitstekend in geslaagd een goed en neutraal overzicht van Van Apeldoorns werk te geven.

Voor zover er wat aan te merken is op de inhoud van de bundel, zijn het kleinigheden. Het enige artikel waarover in dit opzicht meer te zeggen valt, is dat van G. R. de Groot over de zeventiende- en achttiende-eeuwse boeken uit de collectie Stas in de stadsbibliotheek van Maastricht. Wat betreft de aanduiding van de boeken uit deze collectie had de auteur zich toch iets meer moeten realiseren, dat de lezer niet in deze bibliotheek zit. Aanduidingen als 'een exemplaar van het *Corpus iuris civilis* uit 1681', 'de werken van Ulrick Huber' (215), 'het werk van Iohannis Borcholten uit 1596' of 'de editie van Andreas Fachinaeus' (219) roepen alleen maar raadsels op. En wat verbergt zich onder 'de fraaie drielidige *Pandectae Justinianae* uit 1782' (218) of de *Paratitla iuris canonici* uit 1655' (219)? Gaat het bij dit laatste om een onbekende druk van de *Paratitla iuris canonici, sive decretalium D. Gregorij papae IX*, Antwerpen en Leuven 1640 en 1643, Keulen 1651 en Lyon 1658, van Andreas Vallens of Del Vault, genoemd in de werken van Fontana¹ en Lipenius², of wordt er een ander werk mee bedoeld? Verwijzingen naar deze werken of naar het boek van Dekkers³ voor de boeken van auteurs uit de Noordelijke en de Zuidelijke Nederlanden zouden toch veel verduidelijkt hebben. Dat neemt niet weg, dat De Groot met recht de aandacht op deze collectie vestigt.

Zijn bijdrage is evenals die van de andere schrijvers een hommage aan de scheidende hoogleraar en draagt bij aan de gevarieerdheid van onderwerpen, die deze bundel zo interessant maakt.

B. S. Hempenius-van Dijk

¹ Augustinus Fontana, *Amphitheatrum legale... seu Bibliotheca legalis amplissima...* (Parmae, 1688, fotografischeherdruk Torino, 1961) *pars secunda*, 387.

² Martin Lipenius, *Bibliotheca realis iuridica, post virorum clarissimorum Friderici Gottlieb Struvii et Gottlob Augusti Jenichii curas emendata, tomus primus, Lipsiae 1757* (herdruk Hildesheim - New York, 1970) 172. Daar worden de drukken Leuven 1631, 1640 en 1682, Antwerpen 1643 en Lyon 1658 genoemd.

³ R. Dekkers, *Bibliotheca Belgica iuridica. Een bio-bibliografisch overzicht der rechtsgeleerdheid in de Nederlanden van de vroegste tijden af tot 1800* (Brussel, 1951).

P. J. Margry, Ch. Caspers, met medewerking van A. Jacobs, e. a., ed., *Bedevaartplaatsen in Nederland, III, Provincie Limburg* (Amsterdam: Meertens instituut, Hilversum: Verloren, 2000, 1200 blz., f144,-, ISBN 90 6550 568 7).

Bij de bespreking van de twee voorgaande delen (met betrekking tot enerzijds Noord- en Midden-Nederland en anderzijds Brabant) hadden we reeds de gelegenheid de aard en de doelstellingen van deze breed opgezette publicatie over de rooms-katholieke bedevaartcultuur in Nederland toe te lichten (*BMGN, CXIV*, 554-556). De drie delen samen behandelen in totaal 641 bedevaartplaatsen. Zij bestrijken daarmee nu het hele Nederlandse grondgebied. In het derde deel, volledig aan Limburg gewijd, komen 210 heilige plaatsen aan bod waarvan 42% nog